

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 9. marca 2023 - Leto XXXIII, št. 10

stran 2

ŠOLA V NARAVI ZA PORABSKE UČENCE

KOLINE, KOLINE, KOLINE SO PRI NAS!
stran 4

ZA LEPOTO JE TREBA POTRPETI
stran 6-7

ŠE DOBRO...
stran 8

ŠOLA V NARAVI ZA PORABSKE UČENCE

Pozno je. Sneži. Na Rogli so še vedno vsi bungalovi živi. Naši učenci pripravljajo zaključne videe. Njihov smisel za humor je izjemen!

Usmeritev je bilo malo, ker smo se že naučili, da ti učenci domišljijo sprehajajo po drugačnih poteh. Kdo od nas se bolj uči?

Marljivo smo se učili smučati. Predajali pa smo se tudi ostalim zimskim radostim

Imeli smo leden teden z jekleno voljo. Merili smo moči, kilometre in hitrost. Prijaznosti, prikupnosti, trdoživosti, volji in prijateljstvu smo postavili nova merila. Zimi smo nehali kazati zobe.

(Iz dnevnika, 2. 3. 2023)

Učenci višjih letnikov dvojezičnih osnovnih šol in dijaki, ki se učijo slovenskega jezika na srednjih šolah, so se udeležili šole v naravi, ki je potekala od 27. februarja do 3. marca. Na Roglo je potovalo 24 učencev in 6 spremljevalcev. Projekt, ki je financiran s sredstvi urada slovenske vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu ter madžarske vlade, je organizirala Zveza Slovencev na Madžarskem.

Petdnevna šola v naravi je od učencev zahtevala veliko discipline, poslušnosti, aktivnosti in sodelovanja. Učence je pričakal preplet športnih in jezikovnih vsebin, ki so krepile uporabo slovenskega jezika, hkrati pa je učence šola v naravi večplastno povezovala z matično domovino.

V strnjenem (več različnih vsebin v enem dnevu, učenec je bil vključen v več dejavnosti), celostnem (vsebine so se medpredmetno povezovali) pedagoškem (prisotne so bile vzgojno-izobraževalne vsebine) procesu smo učitelji spremljevalci poskrbeli, da so učenci pridobili in usvojili

v treh skupinah pridobivali osnove znanja smučanja ali ga, odvisno od skupine, nadgrajevali. Proces, v katerem se je znašel učenec, je zahteval veliko koncentracije. Navodila v slovenskem jeziku so lahko takrat, ko usvajamo večšine nekega športa, ki je za posameznika zanimiv in privlačen, hitro sprejeta in razumljena, hkrati pa je učenec prisiljen v stalno komunikacijo in nadgrajevanje znanja jezika. Tako smo že prvi dan neskromno opletali z besedami, kot so obuj, sezuj, smučarski čevlji, palica, zavoj, ne zmorem, pretežko je, prosim, ponovite in, seveda, mrzlo je, zelo mrzlo je, nič ne vidim.

Pomemben del smučarskega tedna so bile delavnice slovenskega jezika, ki smo jih pripravili na območni enoti Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Po skrbnem načrtovanju in dogovoru s spremljevalci, da bo naše druženje potekalo izključno v slovenščini in da bo vsak izmed spremljevalcev v bun-

slovensko pesmijo, igra skriti prijatelj, pri kateri so bili učenci več kot gostobesedni in

prebrali v zimski prilogi Mlado Porabje. Vsaka skupina je imela glavno nalogo, in sicer

Tudi letos so nas pričakali čudovite proge, malo sonca med oblaki, odlična hrana, čudovita namestitve v apartmajih, učitelji smučanja. Rogla, radi te imamo!

so z listki, na katerih je bilo še in še prijaznih, lepih sporočil v slovenščini, razvajali drug drugega, nas je povezovala in neskončno zabavala. Večer vprašanj in klopčič volne je spletel mrežo prijateljstva, ki

pripraviti video na izbrano vsebino. Izbirali so med opisom športa (smučanje), smučarskih strmin, opisom šole v naravi, predstavitev skupin, opisom kulinarčnih razvajanj na Rogli ... Nastali so izjemni videi, ki jih bomo prav tako delili v naši prilogi in verjamem, da boste tudi vi navdušeni. Ugotovili smo, da imamo v svojih vrstah mladega Dušana Mukiča, ki je s skupino pripravil senzacionalen prispevek Zimske utrinki.

Teden je bil hladen in meglen, vsak dan so poplesavale snežinke, v belini strmin in med toplimi dlanmi pa smo vsak zase iskali čim več lepega. Praznovali smo kar dva rojstna dneva. Slovenska pesem se je pela na smučišču in pod njim. Planica bi nam lahko zavidala naš navijaško spodbuden govor! Padali smo in si pomagali vstajati. Odlično smo jedli, k mizi smo povabili izbrane goste, utrujeno smo pomahali zimi v slovo in si obljubili, da bomo naslednje leto v torbo dali sonce!

Valentina Novak

Moja skrita prijateljica je bila Dora. Ujela sem veliko njenih trenutkov, ta mi je posebno ljub. Jaz pa sem bila skrita prijateljica Vandi, ki me je razvajala na posebno ganljiv način

Roglo. Čakalo nas je kosilo in ob 14.00 prvi tečaj smučanja. S slovenskim inštruktorjem in učiteljem spremljevalcem so v preteklem tednu učenci

galovu živel skupaj z izbrano skupino učencev, smo učence na vsakem koraku nagovarjali z jezikovnimi vsebinami. Jutranje bujenje je potekalo s

je imela posebno sporočilo. Vmes so učenci dobili nalogo, da so po skupinah opisali izbrani dan – opisi in njihovo doživljanje Rogle boste lahko

Darko Dšuban iz Strukovec

Znauva se je mogo včiti gučati

Darka Dšubana iz Strukovec je dosta ludi v Porabji že vidlo, samo ka mogauče ne vejte za tau, vej pa se on ponavadi za svojo kamero skriva. S takšim delom se že duga leta spravlja, vej pa ma tudi svojo firmo,

naše prireditve.

Tau je tak en cajt trpelo, te pa so prišli inšpektori in so jim pravli, ka se s tem delom leko naprej spravljajo samo tak, če do svojo firmo oziroma s.p. (samostojni podjetnik/egyéni

ške gnesden vrti.

Gda njemi je poseu glij najbaukše šau, so prišli črni oblaki. Pred 15. leti je en zranek gorstano »pa sam se tak počüto kak če bi dva dni pijan biu pa tri dni bi nej spau. Niti ene rejči sam nej spravo iz svojih lamp.« Padari v špitali v Maribori so komaj po par dnevaj gorprišli, ka njemi je v tistom tali možganov, steri je fontoški za guč, poučila ena žilica, tak ka je doživo možgansko kap.

Tau, ka se je pa nazaj navčo gučati, je trpelo kar nekaj cajta: »V možganaj znaš povedati, nej pa z lampami. Tak sam se pa mogo včiti gučati in tau tak, kak se mala deca včijo. Pauleg toga sam te čista enjo piti alkohol, vej pa če spigem samo en deci vina, se mi pa začnejo rejči zadrgavati. Pri zdravljenji sam si po-

tak ka se furt moreš kaj nauvoga včiti. Gnesden nejde, če nemaš znanja iz računalništva pa ške angleški jezik, toga sam se ges nej včiu, moreš znati, če se s tem delom spravljaš. Vseeno pa ške

zaodo nauvi koronavirus, in tau tak fejt, ka je mogo titi v soboški špital: »Lani mejseca aprila sam meu eno nesrečo, nej sam biu ges kriv, in po njoj sam daubo Covid 19. Lekar je bilau tau tudi zavolo stre-

Darko Dšuban v družbi z eričnim pevcem Alfijom Nipičem, za steroga je posneu tudi dosta njegovih koncertov

stera se zove Studio Signal. Sogovornik je vküper z bratom Dragom in sestro Darinko gorrasso v vesnici Sodišinci: »Tau je nej biu ške cajt mobitelov in računalnikov, tak ka smo se te mladi dosta družili. Radi smo se s športom spravljali, gda pa smo že malo zrasli, te pa smo na veselice začnili oditi.« Zanimivo je, ka je na eni od veselic sledkar spozno tudi svojo ženo Jelko, s stero mata 25-letno čerko Tino in 23-letnoga sina Mitjo. Gda je 1990. leta zgotovo srednjo zdravstveno šaulo, se je prva zaposlo v Moravskih Toplicaj, v gnešnji firmi Terme 3000, ali furt bole ga je vlekle v medijske vodé: »Že pred več kak 30. leti sam si küpo eno malo kamero pa smo v Krajevni skupnosti Gederovci s svojimi pajdaši napravili kabelsko televizijo. Zanimivo je bilau, ka smo te že redili tudi oddaje v živo, tak ka so nas leko lidgé zvali in smo jim tudi spunjavali glasbene želje. Snemali in po televiziji smo te predvajali tudi

vállalkozó) napravili. In te je Darko tau tudi napravu. Deset lejt je delo ške naprej v Moravskih Toplicaj kak fizioterapevt, s snemalnim delom pa se je zadvečarka

Režiser televizijskih posnetkov z večimi kamerami

spravlo: »Tau delo se je tak širilo, ka sam za obauje nej več meu zadosta cajta, tak ka sam se te odlaučo, ka dem čista na svojo paut. Tau so bila leta, gda smo po celi Sloveniji snemali prireditve. V našoj krajini smo v zadnji 27 lejtaj snemali maturantske plese, pauleg toga sam okauli 1200 različnih televizijskih oddaj napravu. Ujemi sanje se

mago tudi z alternativno medicino.«

Dobro je bilau, ka so njemi pajdaši v tom cajti pomagali, ka je njegova firma leko kelkotelko normalno delala naprej: »Morem prajti, ka se tiče mojoga posla, tü dejo stvari rejsan trnok brž naprej. Pred 20. leti smo delali ške z analogno tehnologijo, zdaj pa je tau vse digitalno in se iz leta v leto spreminja,

furt dosta delam, največ v domanji krajini, tudi za naši regijskivi televiziji, TV Idea in TVAs.«

Tau, ka se tehnologija brž spreminja, opažamo tudi tisti, steri mamu kakše stare video kasete, stere gnesden ne moremo več gledati. Darko Dšuban si je zatau küpo takšo šker, s stero leko raznorazne formate tej kaset spravi v digitalno obliko: »Mam takše škeri, ka leko presnemavlem ške tiste kasete, stere so bile napravlene že v 60-tih lejtaj preminaučoga stoletja. Tau te vse posnemem v svoj računalnik, pa te napravim posnetke v mp4 formati. Svojim strankam ponavadi pravim, ka je najbaukše, če küptijo en zunanjí disk, pa jim te té posnetke, sploj če je toga več, dam na té disk.«

Kak znamo, je leta 2020 vövdaro Covid-19. Darko Dšuban je zavolo toga, ka so skor vsa snemanja odpadnola, meu dosta nevol s tem, ka njegva firma preživi, te pa se je zgaudilo ške neka üjšoga, tüdi njega je

sa, vej pa je biu moj auto vničeni. Čiglij se je v nesreči meni nika nej zgaulo, brodim, ka se mi je te porüšo imunski sistem in tak sam po par dnevaj mogo titi v špital, vej pa mi je začnola sfaljavati lufta. Gda so padari poglednoli kejp mojih plüč, so vidli, ka jih skor več nega. Nüco sam oksigen in samo malo je falilo, ka bi me mogli dati spat. Rejsan lekar nega üjšoga, kak da ne moreš priti do lufta, do kisika. Spaumnim se ške tiste noči, gda sam diho, tak kak na škrge, pa sam si brodo, vej pa je ena vöra minila, pa je minilo samo par minut. Dva kedna sam preživo v špitali. Deseti den je biu tisti, ka se je, vala Baugi, obrnilo na baukše, na življenje, nej na smrt.« Po tistom, ka je prišo iz špitala, je trpelo ške kar neka kednov, ka si je opomogo, vej pa je na začetki nej mogo preoditi več kak 200 metrov.

Silva Eöry
Kejpi: osebni arhiv
Darka Dšubana

PREKMURJE

Branko in Cvetka

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF) je svoj letošnji spominski den obeležila v Pokrajinski in študijski knjižnici (PiŠK) Murska Sobota s predstavitvijo knjige novinara in publicista, steri je zdaj že v penziji, Branka Žunca z naslovom Čudež stoletja, razodetje tisočletja. Ob tej priliki sta prva par rejči povedala Metka Celec iz PiŠK in predsednik UŠF Marjan Šiftar, slavnostni guč pa je meu novinar Mirko Munda. Z avtorom knjige se je pogovarjala novinarka, zaposlena na slovenski nacionalni televiziji, Ksenija Horvat. Branko Žunec je v knjigi, povod za njau je bila 100. obletnica združitve prekmurskih Slovincov z matičnim narodom, vkupnabro stau svojih spominov na Prekmurje in Prekmurce, ob tom pa je izpostavilo najboljše fontoške zgodbe, stere je spremljalo kak novinar Vestnika in sledkar ške Večera.

Lepa novica pa je pred dnevi prišla iz Severne Makedonije. Lendavska umetnica Cvetka Hojnik, stera je bila lani tudi udeleženka monoštrske mednarodne likovne kolonije, je na mednarodnem Bienali risbe OSTEN 2022 dobila zlato nagrado OSTEN. V Skopje je svoja dela - in tau vsevküper 1035 - poslalo 336 umetnikov iz 52 rosaga. Selektor Emil Aleksiev je v ožji izbor vöodabrau 148 umetnikov, tričlanska mednarodna strokovna žirija pa je te med njimi vöodabrala 70 finalistov, med sterimi je bila tudi Cvetka Hojnik. »Ta nagrada mi trnok dosta pomeni, spoj zatau, ka je sodelovalo tak dosta umetnikov iz dosta rosagov,« je povedala Cvetke Hojnik, stere dela do od 30. marca naprej na ogled v Galeriji Velenje. Ob pomauči kustodinje Milene Koren Božiček pripravlja pregledno razstavo zadnjih desetih let svojoga ustvarjanja z naslovom Odenki črnine.

Silva Eöry

KOLINE, KOLINE, KOLINE SO PRI NAS!

Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Šalovci in Občina Šalovci sta zadnjo soboto v februarju pripravili tradicionalne koline na Domanjševski domačiji. S tem kulturno-gastronomskim dogodkom, ki so ga v občini organizirali prvič, želijo ljudi znova povezati z druženjem ob dobri hrani. Vreme na zadnjo februarjsko soboto je bilo res

zimsko, prve delavce, ki so zaklali svinjo, so zjutraj pričakali nizke temperature in dež, vendar se je čez dan zjasnilo, dogodek pa je privabil številne obiskovalce od blizu in daleč. Koline so izvedli na tradicionalen način, tako kot so to nekoč v naših krajih počeli predniki. To pomeni, da so zaklano svinjo osmodili z valjanjem v goreči slami, pri tem

pa so pekli tudi svinjske kože, kar je kulinarčna posebnost kolin na Goričkem. Obiskovalci, ki so spremljali koline od ranega jutra, so tako imeli priložnost videti celoten postopek tradicionalnih kolin. Prav tako so organizatorji pripravili raznovrstne zimske jedi iz svinjine. Manjkala ni niti pečena kri oziroma »krf«, kot pravimo na Goričkem. Med pripravljenimi jedmi, ki so jih lahko pokušali obiskovalci, so bili poleg krvi še krvavice, pečenice in prosene klobase, pečenka, kuhane kosti, pečena rebra, bujta repa, pražena jetra in seveda prava kostna juha. Gospodinje iz vasi so spekle še veliko pogač in peciva, kar na pravih kolinah seveda ne sme manjkati. Poleg vseh dobrot pa ni manjkalo tudi kaj »krepkega za na zob«.

Besedilo in fotografije: Mihaela Kalamar

Pod Srebrnim brejgom ...

... guči o Planici ne morejo pa ne morejo dojygasnoti. Čakali so vnauge viske, daubili pa trno nizke rekorde. Že smo pisali, kak so cene kart za svetovno prvenstvo v nordijskom smučanju do neba viske bile. Zatoga volo je doma nji lidgé skur nikanej v Planico prišlo. Zvekšoga so tam z zastavami lidgé iz Skandinavije majütali. Na velke so se spitavali, zakoj tak malo lidi den za dnevom ta pride. Pa so organizatori karte malo »frizejrati« začnoli. Več nej trbelo karte za cejli den küpiti, za pau dneva so polonje menje drage karte začnili odavati. Depa nika se nej spremenilo. Prvi keden je vsevküper v Planico kaulak 20 gezero lüdi prišlo. Čakali so je trikrat več. Ja, že se na velke guči, kakšo zgübo do meli. Tau pa eške nej vse, ka se je godilo. Tihinci so raj v Italijo pa Avstrijo v hotele ojdli. Baug vari, ka bi stoj kaj piti škeu. V eni mestaj je za liter vina pa mineralno vodau do 50 evronov plačati trbelo. Za pivo 5 evronov je trbelo tadati, za malo palinko ranč tak. Za pau litra vode v plastiki so 3,5 evrona računali. Demo tadale, neka v lampe djasti tō trbej. Za eden falat djabočnoga reteša so škelj 7 evronov meti!!! Dobro, s tejm organizatori nika nemajo, tak so krčmari vküper napelali, ka v dvej kednaj na velke zaslüžijo. Nam tau samo od perauvnosti kak eni tak drugi pripovejda. Ja, v Planici bi radi velke pejeze prislüžili, penzionisti pa eške itak čakajo, ka njim je obečano bilau. Tau, ka penzije do »gor šle«. Aj se z njimi takše tō zgodi, kak se v bautaj godi pa kak se na računaj za eletriko pa pacin leko vidi. Depa, pri tej demonstracijaj za politično bojno tō ide. Človek iz SDS-a Janeza

V Planici so vsikši den kaulak 25 000 lüdi čakali. Telko je na svoji demonstracijaj v Ljubljani penzionistov vküper prišlo. Skur vse tak vögléda, kak bi v Planici bilau, gda na velke slovenske zastave se zdigavajo

Janše jo je gorvužgo. Človek, steri je žüpan varaša Tržič biu pa eške itak v parlamenti sedi. Tak se je znauva leko čülo, kak eške itak komunisti vse v rokaj majo pa eške kakše druge »vönajdene istine« so bile vöskričane. »Žmetno življenje stari lidi so si za brisanje svoje zadje najšli«, se je eden novinar zgloso. »Gda človeka v stejski za svoje interese ponüčaš, od nikšne morale ne moremo gučati«. Gvüšno, ka novinar je nej samo o tej demonstracijaj tau povedo. Na vse tiste je brodo, gda se takše godi pa aj so je eni ali drugi vküper napelali. Eške malo nazaj v Planico poglednimo. V njenom centri športniki na sneji iz cejluga svejta trenejrajo. Tak se najdejo lidgé iz Merke ali Švedske, steri dugo tam delajo. Eni bole brž, drugim malo več časa trbej, ka se slovenski navčijo. Pravijo, ka tau velka reklama za Slovenijo gé. Ta Planica, stera se je zgodila pa kak antireklama vögléda. Na tau so na nacionalnom teveni tō gorprišli. Zatoga volo kamere tak postavlene majo, aj se ne vidi, kak malo lüdi na tekme pride. So pa prejnji pri Planici že na eno velko istino gorprišli. Že duga lejta v Planici finale svetovnoga pokala v smučarski skokaj se godi. Zaprav, na tom finali v mejseci marci se na smučaj že ta do 250 mejterov leti. Tau za slovenski športni svetek vala. Tam se pa rejsan na den leko prej 30 gezero lüdi vküper najde. Ja, gor so prišli, ka preminauče svetovno prvenstvo neje moglo té svetek biti. Po nekšni računaj skur nega Slovence, ka bi nej v Planici biu. Dobro, najmo statistiko. Vejmo, ka statistika najvejkše lažanje gé.

Nejsa pa rezultati nogometašov Mure iz Sobote lažali. Nejsa lažali, ka tak lagvo že dugo, dugo so nej labde brsali. Pa je počilo, moglo je počiti. Trenerski inaš brezi vsikše energije Damir Čontala je odleto, na njegvo mesto si je Dejan Grabič iz Ljubljane dojvseu. Obečava, ka Mura znauva nazaj grata kak je nej tak dugo nazaj že bila. Velki Murini pajdaške samo čakajo, gda se kaj vömini. Naš Srebrni brejg je zavolo Mure trno veselo vüška skaučo. Rad bi biu, ka bi se Talanov pojep z Gorenjoga Senika eške dugo skrak njega k Muri na treninge vozo. Na, zagnauk ga eške samo nejgi ata vozi. Depa, sto vej...

Miki Roš

PISALI SMO PRED 30. LETI

V 5. številki časopisa Porabje, stera je vöprišla 11. marciüša 1993, je na prvi strani *Marijana Sukič* pod naslovom *Za kusto repo, za dugi len* pisala o tom, kak je bilau na slovenskom bali: »Starejše lüstvo v Porabji pravi, ka na fašenski torek trbej visko skakati na plesi, ka se prej pleše za kusto repo, za dugi len. Če je tau rejsan istina, te bau tau leto v Porabji tak kusta repa, ka go nemo zandolejli domau voziti. Tau pa zatau, ka so se na letošnjom slovenskom bali mladi pa stari tak flajсно vrteli pa telko plesali, ka bi eške vejdar len tö zraso, steroga pri nas, na žalost, več ne pauvajo. 27. februara se je zbralo skurok tristau lidi na 2. osnovni šauli v Monoštri na že tradicionalnom slovenskom bali, gde je za dobro volau poskerbo ansambel MAGNET iz Murske Sobote in humorist DODO. Na bali smo leko pozdravili veleposlavnika R Slovenije v Budimpešti Ferenca Hajósa tö. Leko, ka je letos zato bilau telko mladine na balu, ka so starejši zamejtrili, ka je že post bijo. Organizatorji, Slovenska zveza, se vam opravičujejo pa vam obečajo, ka do drugo leto na tau tö pazili.«

Irena Barber pa je pisala o gasilskom sodelovanji med sausednima vesnicama: »Tistoga reda, gda smo delali na tejn, naj bi biu mejni prehod med Gorenjim Senikom in Martinjom, največ lüdi je nepotrpljivo čakalo oprejšto mejo. Nisterni za rodbino volo, nisterni za tau pa za tisto volo. Takši je pa trnok ranč nej bilau, steri bi prauto toma bili. Meja se je 21. augustüša 1992 oprla, Gorenji Senik pa Martinje sta blüzi prišla eden k drugomi. Tau priliko so že gasilci trnok čakali. Že 27. oktobra 1991 so meli na Gorenjom Seniki edno prijateljsko srečanje. Istina, ka je gorenjeseniške gasilsko društvo tistoga reda eške nej samostojno bilau, tau so samo 23. februara 1992 dosegnili. Včasín po tistim, 10. oktobra 1992, so se dobili v Martinji in so napravili plan za sodelovanje. 21. februar 1993 je imenitni datum za gasilce. V Martinji, v gasilskom domi, so te den meli sestanek (ünnepeýes közügylés) in so tam podpisali pogodbo, kak do vküp delali gasilci. Na tom sestanki so vsi martinjski gasilci tam bili, vsi aktivni gorenjiseniški gasilci, dva župana, meli so goste iz Murske Sobote tü. Naj bi znali, ka so podpisali, vam tüj zdaj rejč do rejči doj spišamo: »V duhu dobrih sosedskih odnosov in dol-

goletnega prijateljstva gasilski društvi Martinja in Felsőszőlőnoka/Gornjega Senika soglasno sprejemata LISTINO O TRAJNEM PARTNERSTVU, s katero se obe društvi zavezujeja medsebojno pomagati pri vseh večjih elementarnih nesrečah, stalno sodelujeta na strokovnem in organizacijskem področju ter dopolnjevanju tehnične opreme. Razvijali bosta meddruštvena

srečanja strokovne narave, srečanja na jubilejnih prireditvah in gojili pristne odnose med člani obeh društev in prebivalcih obeh krajev.» Tou je prvi stopaj za sodelovanje. Društvi do eške bole podrobno naredli plan (alarmni plan), gde konkretno napišejo, kak se realizira njigvo skupno delo. Sprtoletje se že začne konkretno delo, naši do šli v Martinje na sektorske vaje. Stejn sodelovanjem obedvej vesi samo profitirata leko, na kvar je pa nikak nej. Dobro delo vam, gasilci!«

V rubriki Imenitni godovi pa so pod naslovom NA JOŽEFOVO IZGINE VETER bralci leko prešteli tisto, ka je napisala Erika Glanz: »Ali lahko govorimo v marcu o drugem, kot o treh možeh, ki prinašajo po madžarskem koledarju lepo vreme? 18. marca je Aleksander, 19. Jožef in 21. Benedikt. Imena so si v koledarju zelo blizu, toda po izvoru zelo daleč. Izmed tistih, ki so pri krstu dobili eno izmed teh imen, je v Porabju največ Jožefov. Ljubkovalno ime za Jožefa je Djauži, Djoži, Sejpek, Sejpli ali Pejpi. V svetu je to eno izmed najbolj razširjenih moških imen. Za obstoj se lahko zahvali Bibliji. Hebrejsko Joseph (vemo, da je Jezusov oče, nazaretski cehovski mojster nosil

tudi to ime) je po mnenju nekaterih raziskovalcev sestavljeno ime. Prvi del naj bi izviral iz besede Bog (Jahve) Jehova, izvor drugega dela pa ni stoodstoten, verjetno pomeni »razmnožiti«. Kot druga biblijska imena se je ime Jožef razširilo v latinskem prevodu. Tudi v madžarsčini se je udomačilo v latinskem prevodu. Na Madžarskem je ime Jožef živelo v 15. in 16. stoletju samo v obliki Josa. V 18. stoletju se ime močno uveljavi. Povsod po Evropi postane moderno. Največkrat je uporabljeno ljubkovalno ime Joška. Pri nas, na Madžarskem, je še leta 1967 več kot 5000 fantov dobilo to ime. Ne smemo pozabiti, da ima ime tudi žensko obliko in sicer Jozeja, Jozefina in Joža. Izmed madžarskih kraljev sta nosila dva to ime. Nobeden ni izviral iz družine Arpadincev, marveč sta oba Habsburžana. Prvi je bil Jožef I., drugi pa Jožef II., oba sta bila nemško-rimska cesarja in madžarska kralja. Najbolj znani nosilci tega imena so v madžarski književnosti pisec Bank bana, dramatik Jožef Katona, pisatelja Jožef Eötvös in Jožef Révai, v slikarstvu pa Jožef Egry in Jožef Rippl-Rónai. V svetovni glasbi ne smemo iti mimo avstrijskega komponista Josepha Haydna. Seveda z Jožefovo zgodbo se je veliko ukvarjalo pesništvo in razne ustvarjalne umetnosti. V madžarskem ljudskem slovstvu srečamo številne junake s tem imenom. (Šobri Joška, Šavanyú Joška). V ljudskem pesništvu, v napitnicah in pravljičah tudi pogosto srečamo to ime.

God teh treh toploto prinašajočih mož sovpada s pomladanskim enakonočjem, zato ima seveda prerokovalno vlogo v vremenoslovju in v prerokovanju o letini. V prvi vrsti se to veže na Jožefa. Na Jožefov god priletijo lastovke in storklje. Ljudje verjamejo, če imajo ptice grde peruti, bo letina bogata, če pa bele, pomeni, da prihaja slabo leto. Če pa slučajno na ta dan grmi, je zaželjeno, da vržeš peščico zemlje čez ograjo na vrt, naj bo veliko kopra. Če bi se pa pokazala na nebu mavrica, v njej pa široki rumeni trak, pomeni, da bo veliko pšenice. Široki rdeči trak pa obeta veliko vina. Upajmo, da bomo videli letos v marcu mavrico in to takšno, da bosta rumeni in rdeči trak široka. Tako lahko tudi naslednje leto nazdravimo Aleksandrom, Jožefom in Benediktom.«

Vküppobrala: Silva Eöry

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Etak šparajo v Monoštri

Zdaj, gda je energija tak fejšt draga gratala, vsikši tak špara kak more. Kak občine, institucije, tak doma družine. V največšoj nevaui so vejn občine pa institucije, stere so nonprofittne. One majo en proračun pa te s tejm njim trbej gazdüvati. Zavolo toga samo tak leko šparajo, če dolavgasnejo posvejte, mašine pa menje kürijö. Tak so delali, tak šparajo v Monoštri tö, prostori so bola hladni, so dnevi, gda z daumi delajo, posvejte pa samo tam žgejo, gde je potrebno.

Občina z elektrikov nej samo v zidinaj leko špara, ranč tak vanej tö s tistimi posvejti, steri na poštijaj svejtijo. Ta zvünašnja razsvetljava že mejsečno dosta košta, nej pa cejlo leto. Tau ne more biti rešitev, ka javno razsvetljava dolazakapčnemo pa kmico napravimo, tau bi bilau zavole nevarno. Istina, v Sloveniji po menši vasaj, povejmo na Goričkom, dosta vesi nejma javne razsvetljave.

Monoštrska občina zdaj tak proba šparati, ka stare posvejte na poznaj pri poštiji dolamenjava na taše moderne posvejte, steri dosta menje trošijo. Depa nej so samo menjave bile, v taša mejsta so tö vösklali posvejte, gde ji je dotejgamau nej bilau. Proto Rábafüzesa na kolesarsko paut, na ulice Kodály, Mária pa na ulico Kiss proto Máriaüfalu. Vsevküper so tridvajsti stolpov postavili s sončnimi celicami pa s 40 W posvejti. Ta investicija je občino skur edenajset milijau nov forintov koštala. Tau je nej malo pejnaz, sploj pa zdaj, gda vsepovsedik šparati trbej. Depa tau se dolgoročno splača, od tauga de občina nej ceringo, liki hasek mejla.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

*Subvencioniranje visokih cen
energentov*

Agencija Spirit Slovenija je prejela 1980 vlog za subvencioniranje visokih cen energentov v skupni vrednosti 399,5 milijona evrov. Izplačilo za prvo letošnje četrtletje bodo upravičenci predvidoma dobili do 31. marca. Ukrep pomoči gospodarstvu zaradi energetske druginje predvideva pet vrst pomoči. Skupno je za subvencije letos na voljo 650 milijonov evrov. Upravičenci so gospodarske družbe in samostojni podjetniki, gospodarsko interesna združenja, zadruga, gospodarske zbornice, sindikati, zasebna društva ter zasebni zavodi, ki so bili registrirani za opravljanje gospodarske dejavnosti do vključno 30. novembra 2021.

Upokojenci prejeli za 5,2 odstotka višje pokojnine

Tako kot običajno na zadnji delovni dan v mesecu so bile 28. februarja nakazane pokojnine za tekoči mesec. Upokojenci so prejeli pokojnine, ki so 5,2 odstotka višje. Sistemski pokojninski zakon določa, da se redna uskladitev pokojnin izvede enkrat letno na podlagi rasti povprečne mesečne bruto plače in povprečne rasti cen življenjskih potrebščin. Rast povprečne bruto plače je bila lani 2,8-odstotna, povprečna letna rast cen življenjskih potrebščin pa 8,8-odstotna. Za to uskladitev bo na letni ravni izplačanih več kot 330 milijonov evrov. Najnižja pokojnina po uskladitvi znaša 310 evrov, zagotovljena pokojnina, ki pomeni najnižji znesek za tiste z izpolnjenimi pogoji za starostno upokožitev, je 688 evrov, najnižji znesek invalidske pokojnine pa 431 evrov. Prejemnikov pokojnin iz obveznega zavarovanja, med katerimi so starostne, invalidske, družinske in vdovske, je po zadnjih objavljenih podatkih zaveda več kot 626.000. Samo starostnih upokožencev je približno 475.000.

Pokrajinski muzej Maribor

Lepota je pojem, s katerim se danes ukvarja sleherni ženska (tudi moški), in tako je bilo tudi v preteklosti. Glavni vzgib do lepote so bile v prvi vrsti šarmantnost, mikavnost in privlačnost. Pri oblačilih pa je v bistvu instinkt tisti, ki ga še danes občutimo ob nečem lepem, oziroma ob nečem, kar nam je všeč, in obratno. Čeprav se je modni ideal v zgodovini zelo spreminjal, smo ženske pri doseganju ta-

Ženska s steznikom in v krinolini

kšnega ideala zelo inovativne. Tradicionalna umetelnost lepega živi, odkar človek obstaja. Ta izziv lepote so začeli poudarjati v egipčanski civilizaciji (4500 pr. n. št.), ki je stremela k idealu popolnosti: ne moremo pa seveda mimo starih Grkov, ki so imeli za lepoto nekaj, kar dobro vpliva tudi na naše počutje. Znano pa je, da so nekateri modni dodatki vse prej kot udobni in praktični. Ženski lahko pri nošnji povzročajo številne nevšečnosti in celo bolečine, bodisi pri hoji, sedenju ali kakršnem koli drugem opravilu. Temu v tolažbo pa že od nekdaj obstaja znani rek – za lepoto je treba potrpeti.

Mariborski Pokrajinski muzej se lahko pohvali z največjo oblačilno zbirko v Sloveniji. Vsak mesec je izpostavljen kateri od modnih dodatkov, tokrat je ta zaznamovan z naslovom Modni mučilni dodatki nekoč in danes. Maja Hren Hribar, višja kustodinja v Pokrajinskem muzeju Maribor, je na to temo predstavila nekaj ključnih zanimivosti, ki so modno zelo neobičajne, saj izpostavljajo neudobne modne dodatke v zgodovini.

Kot je povedala, se je denimo v antiki, ki je dojemala svojo

proporcionalno lepoto z zlatim rezom, v srednjem veku z razvojem krščanstva ta podoba vizualnosti popolnoma spremenila, saj je bilo razkazovanje nepokritega človeškega telesa prepovedano. Hkrati so lepoto dojemali kot nekaj božanskega in rezervirana je bila le za Boga. Renesansa, ki je sledila, je spet prinesla drugačen pogled na lepotni ideal, saj v tem času postane ženska pojem lepote same in to se je ohranilo vse do danes. V tistem obdobju se je pojavil modni pripomoček, vsi ga poznamo, redko katera od sodobnih žensk pa ga je nosila – to je steznik. Uporabljali sta ga tudi francoska kraljica Katarina Medičejska in angleška kraljica Elizabeta I., saj je steznik poleg lepo oblikovanega telesa žensk simbolično predstavljal tudi krepost in moč. Za nekatere steznike je bilo značilno, da so imeli izredno dolge vrvice, tako da si ga je lahko dama tudi sama zvezala. Imel pa je tudi funkcijo, da so si ženske lahko sploščile ali poudarile prsi, zožile ali razširile boke, predvsem pa so si lahko močno zategnile pas, posledično so se jim s

tem razširila ramena. Tak tip oblačenja uradno imenujemo silhueta peščene ure.

Barok je bil čas, ki nadgrajuje renesanso, saj je tedanjemu videzu ženski dodal še bujnost in slikovitost v polnem pomenu, za kar je bilo zna-

čilno čezmerno okraševanje. Ženska oblačila bila narejena iz težkih materialov, kot so žamet, saten in brokat. V 19. stol. pa se je od ženske poleg ideala lepote pričakovalo, da

s svojo očarljivostjo poskrbi tudi za ideal svojega zakonskega življenja. S tem je namreč predstavljala nekakšen modni eksponat močevega bogastva. Jasno je, da so ženske ob takšnem načinu oblačenja zelo trpele. Olepševanje

ZA LEPOTO JE T

ženskega telesa je značilno tudi za današnji čas, a čeprav vsako spreminjanje telesa na tak ali drugačen način ne prinaša toliko bolečine kot nekoč, gre vendarle za spreminjanje lastne podobe. Trenutno so zelo aktualna

razna dermalna polnila, npr. botoks, lepotne operacije itn. Iz zgodovine mode je prav tako znano, da s(m)o se ženske mnogokrat kitile s čevlji z visokimi petami. Najprej so se

Brezpetni čevlji

Čevlji na hoduljah

pojavile na grških igrah, ko so se igralci želeli približati božanstvom in so si zaradi tega dvignili stopala. Tudi v srednjem veku so nosili visoke pete, a iz bolj praktičnih razlogov, saj bile ulice marsikje izredno umazane in so dame

REBA POTRPETI

uporabljale razne pripomočke, med katerimi so bile tudi fino izdelane hoduljice oziroma platforme. Narejene so bile tako natančno, da si ob nošnji niso umazale zgornjega dela čevljev, ki je bil pritrjen na platformo. Ti podstav-

med levim in desnim čevljem in sta bila enaka. Malce se razlikujeta le v dizajnu in vejlalo je pravilo, da so ju nosili izmenično. Bili so mnenja, da se mora noga prilagoditi čevlju, oziroma čevlji nogi, kar pa se v bistvu ni nikoli zgodilo.

Ženski čevlji iz 19. stoletja

ki so bili izdelani približno tako kot natikači, v katere so pomolile nogo. Kljub temu, da so bili tedanji visoki čevlji zelo modni, se niso kaj dosti videli, kajti dame so nosile zelo dolga krila. Visoke pete so nosili tudi moški in nošnja takšnih obuval je bila vse prej kot prijetna. Izjema je bil le del obdobja v 19. stol., v času Napoleonove vladavine, ko so

S tem je bila nošnja takšnih čevljev izredno mučna. Šele v 2. polovici 19. stol. se pojavita levi in desni čevlji.

Pri ženskih širokih krilih oziroma krinolinah, ki jih je prinesla španska moda v 16. stol., so bili značilni pretirano okrašeni ovratniki, imenovani tudi mlinjski kamen. Ta modni dodatek je nelagodno in moteče stiskal vrat in je bil vsekakor neprijeten za nošnjo. V

Čevlji z debelo platformo in peto

bili modni ideal t. i. 'prezpetni' čevlji.

V Mariborskem pokrajinskem muzeju imajo med eksponati le en par 'prezpetnih' čevljev, ki je po izdelavi izredno ozek in nelagodno, še posebno zato, ker takrat še niso razlikovali

nošnji pa ni bil pretirano boleč. V času vladanja Ludvika XIV. je prišla v modo t. i. Ludvikova peta, ki je še danes moderna. Značilnost te pete je, da je bila modelirana pod nartom – kot natikač. Ta modni ideal je zahteval, da nožice niso

zgolj ozke, temveč tudi krajše. Dame, ki so imele večjo številko stopala, so tako puščale odtis manjšega. In kaj je pomenilo, če je dama izpod krinoline pokazala svoje čevlje? To je za okolico predstavljalo izjemno privlačnost, saj ima

Viktorijanski škorenj

vse, kar je na telesu malce prikrito, poseben učinek, ki še toliko bolj vzbuja mičnost in privlačnost.

V 70. letih pa lahko odkrijemo čevlje, ki so daleč od elegance. V tem času so se pojavile t. i. astronomsko visoke in debele pete s podplati, ki pa so, zanimivo, danes spet v modi. 70. leta so prinesla tudi bleščice, lak ter vse druge (okrasne)

Okrašeni ovratnik, imenovan mlinjski kamen

materiale iz bisusa. Takšnih čevljev pa niso nosile zgolj ženske, ampak tudi moški. Sicer pa tudi iz lastnih izkušenj vemo, da visoke pete nikoli ne omogočajo pravega udobja, četudi so izdelane še tako natančno.

Obstaja pa še en del modnega dodatka, brez katerega si dama nekoč nikoli ni dovolila iti iz hiše. To so bile rokavice, ki so bile že od renesanse nepogrešljiv modni dodatek. Kasnejše usnjene rokavice iz 19. stol., ki so bile sicer izdelane iz mehkega usnja, pa so bile pretirano ozke. Težko jih je bilo obleči, zato so si dame pomagale s pripomočki za razširitev, npr. iz slonove kosti, v obliki škarij. Kasneje so ta pripomoček zamenjale s kovinskim materialom, ki so ga prej segrele, da je bil postopek

širjenja lažji.

Kaj se torej lahko ženske danes naučimo o modnih dodatkih od naših predhodnic? Želja po lepoti in preoblikovanju telesa je vedno obstajala in brez dvoma bo tudi vnaprej. Je pa tako, da če imamo v današnjem času v nekaterih delih sveta privilegij, lahko same presodimo, kakšen slog bomo izbrale in kdo bo

naš navdih, sicer pa smo prav vsi ustvarjeni tako, da želimo tisto, kar nam vzbuja udobje, kar nam je všeč, tudi imeti. Predvsem pa si je v življenju pomembno zgraditi neki slog, ne ozi-raje se na modo, ki pride in gre. Slog je sam po sebi več in je prepleten z našo filozofijo, z našim duhom in pa seveda z našim telesom. In kdo ve, kaj bodo o naših modnih idealih govorili čez 100, 200 ali pa 1000 let.

(Slika na 1. strani: Zgodovinska modna oblačila)
Mojca Polona Vaupotič

... DO MADŽARSKE

Papež Frančišek bo spet obiskal Madžarsko

Na podlagi informacij spletnega portala katolikus.ma je več domačih časopisov objavilo novico, da bo papež Frančišek spet obiskal Madžarsko. Njegova eminenca je našo državo prvič obiskala 12. septembra 2021, ko je v Budimpešti potekal 52. mednarodni evharistični kongres, na katerem je papež daroval sklepno mašo. Takrat je na Madžarskem preživel le nekaj ur, ob voditeljih raznih cerkva se je na kratko srečal tudi s premierjem Viktorjem Orbánom in takratnim predsednikom države Jánosom Áderjem. Njegova naslednica Katalin Novák se je avgusta lani srečala s papežem Frančiškom v Rimu in mu izročila tudi uradno vabilo v upanju, da bo obisk v prvi polovici letošnjega leta. Po načrtih naj bi papež Frančišek obiskal Madžarsko proti koncu aprila in v naši državi ostal tri dni.

Veliko podpore cerkvam in kulturi, premalo socialnim pomočem

Po podatkih Eurostata za leto 2021 je madžarska vlada v razne namene prek proračuna uporabila 48,4 odstotka bruto domačega proizvoda (BDP), to je malo manj kot je unijsko povprečje, ki je 51,5 odstotka. Madžarska je na prvem mestu, če pogledamo podpore cerkvam, kulturnim institucijam in institucijam za prosti čas. Vlada veliko porabi tudi zase in za birokracijo, v ta namen unijske države povprečno porabijo 6 odstotkov bruto domačega proizvoda, Madžarska pa osem, s tem je tretja najdražja država v EU. Hkrati pa država premalo sredstev nameni za socialne pomoči in zdravstvo. Pri prvih je Madžarska 24. med državami EU, ki povprečno dajejo v ta namen 21 odstotkov BDP-ja, Madžarska le malo več kot 13 odstotkov. Malo boljši je položaj v zdravstvu, kjer je Madžarska 20. med državami članicami, ki so v letu 2021 namenile 8,1 odstotka za zdravstvo, Madžarska le 5,6 odstotka. Pri podpori šolstvu pa država dosega unijsko povprečje.

ŠE DOBRO, KA SE JE VEKŠA NEVOLA NEJ ZGAUDILA

Karči Dončec, po iži Djürvin je v Andovci doma, istina, ka zdaj v Varaši žive, dapa on vsigdar Andovčan ostane. Tam je gorraso, tam je v šaulo odo, ta je valaun, kama koli de ūšo po svejti. On je edna legenda, vejn ranč zavolo toga dosta rekov (mondás) mamó od njega, eden je baukši kak

Karči Dončec na varaškom panaufi. Na železnici dela že 28 lejt

drügi. Depa mena se od vsej té vidi najbola: »Še dobro, ka se je vekša nevola nej zgaudila«. Ka koli se je zgaudilo v Andovci, Karči je vsigdar s tejm besedami zapro svoj komentar. Vseedno je bilau, če je stoj spadno, če je cug zamüdo ali ga je avto povozo. Depa če si malo premislimo, leko ka istino emo, vej pa vekša nevola se vsigdar ma zgoditi, nega taše, ka bi nej leko bilau lagovejš. Prejšnji keden sem ga poisko v Varaši na železnici v službi pa sem malo pripovejdo z njim.

- Karči, že več lejt delaš na železnici, odiš med vagoni, še dobro, ka se je vekša nevola nej zgaudila, ma pravim na začetki najinoga pogučavanja. Par sekund je vse tijo, vidim, ka je razmo, zaka tau pravim, te se pa začne smejati. »Rejsan srečo mam, ka se je vekša nevola nej zgaudila.«

- Kelko lejt delaš na železnici?

»Tau leto baude osemdvajsti lejt, ka sem na železnici začno delati. Od tistoga mau dosta vse je že ovak, zdaj sem že več na sombotelski železnici kak v Varaši. Zavolo toga je dosta baukše, ka v Varaši živem, zato ka nej mi trbej tak rano stanti. Zdaj

na šesto vöro že v Sombotel moram biti, če bi iz Andovec odo, te bi že v štrtoj vöri stanti mogo.«

- Osemdvajsti lejt na enom mesti delati tau zna-manöjva, ka rad tau delaš, ovak bi že inan odišo, nej?

»Zase od tauga baukšo delo ne mislim, ka bi najšo, tau se mena vidi, zato še gnesden tau delam. Mojo delo je, ka bagone vküper pa raznok zakapčüvam.«

- Tau je zavolé nevarno delo, če bi mena trbelo nutra med bagone titi, leko ka bi mi trepetale noge.

»Sprvoga je malo špajсно, depa sledkar se že vcujzemeš, če bi se bojo, te bi se nej vzejo za tau delo.«

- Dostakrat sem vido, ka bagon še ranč nej stano, že so med bagone skočili pa so je vezali ali tak so je vküppotisnili, ka je človek med njimi stau. Če tašo

človek sprvoga vidi, malo se prestraši, tam stati med bagoni je pa strašno.

»Tašo je prvin bilau, leko ka še zdaj tü pa tam tö videti, depa tau je prepovedano, samo tak leko med bagone staupiš, če že stojijo.«

- Težko je bagaune vtjüpzakapčiti?

»Sprvoga je malo žmetnejše, depa sledkar se že navčiš, kak leko brž pa naletja zakapčiš.«

- Leko zapravi tö?

»Tašo se zgodi, ka človek poza bi luft gorapistiti, ovak drügo trno ne moreš zaprajti.«

- Tau sem mislo, ka samo zakapčiš, nika drügoga dela nejmaš.

»Gda si vküpzakapčo, te potistim luft moraš vküpzvezati, ranč nej enga, liki dva, eden dé na šlajf, drüdj pa dvera odpira. Gda s tejm zgotauvimo, te potistim še kabel za elektriko moramo vküpzvezati.«

Karči je biu člen andovskega gasilskega društva

- Ka je tašoga reda, če kaj vöpozabiš?

»Zvün mene je še eden človek, steri napravi konrolo, steri tau vse prejkpogledne, najbola tau, če je šlajf dober,

pa ranč tak mašinist tö, steri mašin vozi. Najbola lagvo je tau, ka človek vsikši den tau dela, na leto več gezerokrat. Dostakrat je tak, če par stopajov napraviš kraj od ba-

Karči rad ojdí na programe andovskega društva, na kejpí tekmovanje v podiranji drejve

gona, že si nej gvüšen, če si je vküpzvezo ali nej. Tašoga reda nega kaj, nazaj deš pa

pogledneš, če si kaj nej pozabo. »Tau mena povej, zaka trbej bagone zakapčüvati?

»Gda bagon pride, te tisti bagoni tü ostanejo, steri so za Varaš ali za tau krajino pripelali kaj. Te vözememo, drügi tau pa dé v Sombotel ali v Avstrijo.«

- Kelko bagonov je bilau največ vtjüpzakapčeni, ka so

je prejk Varaša pelali?

»Tau ne vej, kelko bagonov je bilau, samo tau, ka skur šeststau mejtrov je dugi bejo cug, od panaufa cejlak vö do Rabe je stau.«

- Gda je baukše delati, v zimi ali v leti?

»V zimi zato nej, ka je mrzlo, v leti pa zato nej, ka je vrauče. Najbaukše je sprtolejt pa djeseni pa gda nede dež.«

- Na keden kelko dnevov delaš?

»Tau je tak kak ranč vöpride, največkrat vsikši drügi den, depa je tak, ka eden za drügim delam dva dneva, tašoga reda sem potistim dva dneva doma. Mena je tau dobro zato, ka te sem cejli den fraj pa leko doma delam, ovak bi trno nej

mogo, sploy zdaj, gda so tak kratki dnevi.«

- Ka delaš doma, vej pa zdaj si že Varašanec?

»Mam en ograder pa tam kaj taštibram, pomalek je sprtolejt, tak ka delo baude zavole.«

- Ne falijo ti Andovčani pa ves?

»Nej, zato, ka dosta odim domau, drügo pa tau, ka je že nikanej tak kak je prvin bilau.«

- Maš taši spomin, ka ti večkrat na pamet pride, ka te na Andovce spominja?

»Več taši spominov je, depa najbola vejn tau, gda je Karbin Joži v stüdenec spadno pa sem ga dja z garicov rešüvo, aj se ne zalejé. Še dobro, ka vekša nevola se je nej zgaudila, zvün tauga, ka se je Joži prestrašo pa motjer grato.«

Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Reka Idrijca nas pomalek doj do Idrije pela. Neje duga, depa brezi nje bi zgodovina toga varaša vcejlak ovakša bila. Brezi vode bi trno žmetno do tistoga prišli, ka je Idrijo po cejlom svejti poznano naprajlo. Depa, lepau pomalek demo. Najprva je legenda na redej. Leto 1490 aj bi se pisalo, gda je eden domanji škafar (človek, steri škafe dela) v vodej neka svekloga najšo. Pomalek so na tau gorprišli, ka živo srebro (higany) je najšo. Oudo ga je pa več nigdar nej škafe delo, taleko pejnež je za njega daubo. Tau je legenda, istina od živoga srebra v Idriji pa malo ovak vögleda. Vej se, ka že leta 1500 so rudarge rudo (érc) kopali, iz steroga so živo srebro daubili. Sami so si svojo kapejlo naprajli, v steroy so molili pa prosili, aj se njim nika lagvoga ne zgodi. Merno leko povejmo, ka ranč živo srebro je iz male vesi Idrijo za varaš naprajlo. Najprva so bole po zemlej kopali, glavaške pa so brž na tau gorprišli, ka v zemlej velki »pejnezi« so zakopani. Zgo-

Lidge kaulak Idrije so na črno iz rude živo srebro delali. Tau je bilau dožapovejdano. Vej se, ka vsigdar se je na črno delalo pa de se tadale delalo to. V tejn je nikanej ovak gratalo. Na toj sliki, napravljeni kaulak leta 1650 se leko domanja primitivna tehnologija vidi. Ranč una nam pripovejda, ka se je kaulak Idrije že bole davniki nazaj živo srebro »delalo«, eške prva so na velke kopati začnili. Od toga, kelko so si domanji lidge s tejn pejnež prislúžili, nigdar ne zvejmó. Vej se pa, ka od Idrije je najvekši asek Beč emo

je na velke kopati začnilo. Depa, tau eške nej vse bilau, domanji lidge so od toga to nekšen asek

je veliko bitje s Törki skrak Monoštra zgodilo. Prejgen cejle krščanske vojske je baron Raimondo Montecuccoli biu. Velka plemenita žlata Montecuccoli iz varaša Modena na Talanskem je svoj piskrič to k živomi srebri iz Idrije kcuj djala. Ranč uni so njivi gospaudje bili. Zdaj vidimo, za kakšo »žlate« med Idrijo pa Porabjóm je šlau. Nesterni vejo prajti, ka ranč Raimondo aj bi se v Idriji naraudo.

Zavolo rudnika (bánya) je Idrija svoj grad dobila. Od enoga najbolje mladi gradov v Sloveniji gučimo. Kuman leta 1527 so ga dali gorpostaviti.

Z vnaugimi rudarami pa delavci iz tihinski krajin se je kulturna slika v Idriji vcejlak vöminila. Leko povejmo, ka so nauve šege s seuv prinesli. Po svejti so najbolje idrijske čipke poznane. Ne vej se, gda so žene rudarov s tejm delom začnile. Gvüšno pa so je v časi bitja skrak Monoštra že na velke klekljale.

Čipkesoizvaraškiramovdoprausni lidi prišle. Zaprav, najprva so je ženske iz bole višiši držin delale. V Idriji čipke do srmački, prausni žensk pridejo. Z njimi so si srmaške držine leko malo vöpomogle. Iz čipk so se cejli stolnjeki delali pa fjanke to. Iz te duge tradicije je leta 1876 šaula za čipke gratala. Klekljarica Ivana Ferjančič jo je »napravila«. Šaula eške gnesden živé, v njej pa se kakšen moški leko ranč tak najde.

Od čipk pa do gestija staupimo. Vej se, ka indašnje prausno gesti večkrat prava gastronomska atrakcija grata. Od toga nam talanska pica pripovejda. Idrija to takše svoje gesti ma. Zavole je moglo krepko biti, ka rudari so leko žmetno delo v rudniki obredili. Idrijski žlikrofi so tau gesti, stero je indavsjeta rudarom črvau napunjavalo. Ne vej se, iz stere tradicije so vöprišli. Leko je kak pri čipkaj, ka se je več tradicij v en recept »oženilo«.

Idrijski žlikrofi so se indasvejta brezi vsega geli. Če je stoj cverke emo, ji je vrauče prejk polejo. Gnes se kcuj k mesej pa gulaži (pörkölt) davajo. Depa, tradicio-

nalni idrijski žlikrofi je EU kak prvo slovensko gesti zaščitila (obranila). Ka tau znamenüje?

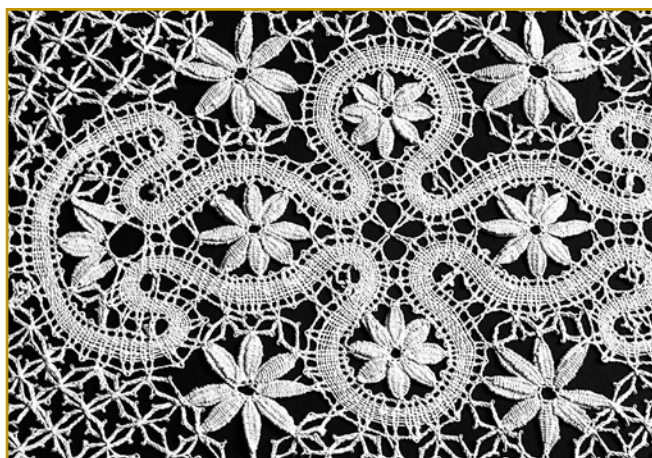

Recept za idrijske žlikrofe je nika nej zapleteni. Najprva se testau za zrejzance naredi. Krumpiči že so küjani pa olüpani. Eške tople trbej vküppoklačiti, nut v nji se na masti praženi lük zmejša. Tau se v kak lešnik velke krügllice omejsi. Na razvarekano zrejzancovo testo se »lešniki« po redej gor dejavajo. Testau se z nožom zrejže, po tejm pa je trbej tak naprajti, kak se na fotografiji vidi. Prave küjarske majstrice pravijo, ka ranč 3 cm dugi morajo biti pa na srejdi 2 cm visiko morajo segati. Vse tau se v solenof vodej sküja

Ménje idrijski žlikrofi samo tisti leko majo, steri so po tradicionalnom recepti napravljeni. Če se po

črvau je puno, nazaj k živomi srebri stanemo. Rudnik v Idriji je vse vekši pa vekši biu. Bile so krize pa zanuva je na velke cveu. V najbaukši časaj je v njem 3600 lüdi delalo. Dru-gi najvekši rudnik živoga srebra na svejti je grato. S tejm se znauva z reko Idrijco srečamo. Peč za rudo pečiti, iz stere živo srebro priteče, je zavole lesa prosila. Cejli té lejs je doj po Idrijci priplavo. Klavže, od steri smo že pisali, so pomogle, ka je lejs vsigdar doj v dolino prišo. Lejs je trbelo nut v rudniki to, z njim so rove (bányajarat) podpejrali. Idrijca pa je eške velki potač poganjala, prek steroga so iz rudnika vodau vövlejkli. V cejlon rudniki je skauzi cejli čas 700 kilomejtrov rovon bilau skopano ali vözrovani, če škete. Če vse rove vöftegnemo, iz Porabja v Makedonijo pridemo. Od vsej tej pa je najbolje bogati pa poznani Antonijev rov biu. Ménje je po Antonini Padovanskom daubo.

Ranč té sveti človek za patrauna rudarov pa njivoga dela vala. Naša paut se eške ne zgotovi.

Idrijske čipke so gnes nebesko lejpe, inda so bole graubo bile napravlene. Čipke se klekljajo. Ženska, stera ji dela, se klekljarica pravi. V nji se tradicije čipk iz češki pa talanski krajin srečajo. S seuv so tau šego žene rudarov prinesle. V Idriji so je moški za svoje žene že davniki na veliko küpüvat ojdli. Depa, tau je zveškoga samo »maska« za tau bila, ka so na črno živo srebro leko daubili

dovina nam pripovejda, ka so rudarge (bányászok) 22. junija 1508. leta pod zemlau veliko žilo živoga srebra najšli. Nagnauk so v Idrijo na veliko začnili rudari iz

škeli meti.

Idrija pa naše Porabje sta v zgodovini že »vküper zvezaniva« bila. Nazaj v leto 1664 moramo staupiti, v tisti 1. august, gda se

Grad Gewerkenegg na pravom kraji slike tak vögleda, kak grad mora vögledati. Depa, un je nej zavolo toga biu gorpostavljeni, ka bi koga obraniti trbelo. Za prejnje v rudniki pa njive držine so ga naprajli. Nut v njem so živo srebro na velke držali pa gesti za cejlo dugo mrzlo zimo ranč tak. Moramo vedeti, ka indasvejta je v zimi niške v Idrijo nej mogo priti pa vö iz njé odti. Leko, ka ranč v tom gradi se je naš Raimondo Montecuccoli naraudo

tejm recepti ne delajo, ne smejo tau ménje meti pa se kak takši odavati. Tak se z njimi eške gnes z indašnjim časom leko srečamo. Tak, neka smo lejpora vidli,

V Antonijevom rovi nas vsefele leko čaka.

Miki Roš

OD ŽELEZNE POŠTIJE

»Südbahn« ali »družna železnica« v staroj Avstriji je bila duga skor šeststau kilomejterov, pelala je s cesarskoga Beča do Trsta (Trieszt) na Jadranskem maurdji. Štrejko so začnili polagati leta 1839, oprvim od glavnoga varaša do Graca, po tistom prejk Celja do Ljubljane, te pa končno do največšoga pristanišča (kikötő) monarhije. Železnico je cesar *Franc Jožef* v Trsti prejk dau juliuša 1857.

Na začetki 1845 so v okaulici Ljubljane vsi žmetno čakali, aj štrejka pride do glavnoga varaša Kranjske, tau situacijo je slovenski poet *France Prešeren* vöponüco in napiso edno hejčno pesem, v šteroj se dekla pa pojep štükata kauli nauve železnice.

V dialogi legén gizdavo tomači, kak de lauvo frajle po cejloj Avstriji, dekla pa je gvüšna, ka leko doma zapela vsakšoga bogatoga starca. Ka s toga kordjenjá vöpride, leko zvejte z verša, šteroga je na doma njo rejč za letošnji slovenski kulturni svetek, 8. februar dojbrno **Dušan Mukič**.

(ilustracija: Marija Kozar)

»Naglo se bliža pošcija železna,
Toma se, lübica, sploj veselin;
V varaše veuke z Ljubljane me pela,
Daleč kak ftiček od tec poletin.«

»Če je k nan blüzi že tista pošcija,
Vzemi me s sebov, oj, lübček ti moj!
Varaše gledat' je lejpa norija,
Voziti šken se kak püšliček tvoj.«

»Sam 'mo se vozo po tajoj pošcji,
Štera me pela kamaut sé pa tá;
V varaši vsakšon in vsakšoj gostilni
Lübica drüga srcé mi podá.«

»Štrejko železno ti doj ne zapéran,
V Beč nej pa v Grac nej pa nej v bejli Trst;
Če zapistiš me, skuzé ne požéran,
Lübčeka najden na vsakši svoj prst.«

»Kranjske ste dekle strašanjko gizdave,
Štajerke židano majo volau;
V Trsti živéjo deklina bogate,
V Beči se ravnaajo frajle lepau.«

»Poštene mi po srcej smo, Kranjice,
Nan zapelivci gučijo zaman;
Staupile bi pred oltar kak ženice,
Lübice biti pa neškemo van.«

»Vi samo žel'te možé si pokorne,
Šteri si téžijo v djaren glavau;
Mejte somare nutpregane svoje,
Vsakši od nji bi sam' zejvo pa spau.«

»K krautkin sinican te pela želenje,
Štiglar, ti mrski, ti lebarski kaus!
Stotke zapraviš za fajno življenje,
Se pa privlejško domau bi mi baus.«

»S cugon železnin ofdüčkan se v Brno,
Prosit Židauvkinje lejpe rokau;
Če se oženiva s snejicov črnov,
Penez prešteti ranč nemo več znau.«

»Ge pa od starcov domanji, bradati
Mauža si vrloga odeberén;
Emo 'de zláta kak žalod na rasti,
Varvo me skrbno na nauč pa na dén.«

»Ženo bogato zapérati nešken,
Ali se vsikdar bodjati za njau;
Krajcare žute raj v žepko si vteknen,
V svejti kak ftiček si luftan glavau.«

»Ge pa pri rami 'mo lače nosila,
Mošnjico držala gvüšno v rokej;
Nemo z možaun se od toga korila,
Što z meuv pri stoli za obed kaj gej.«

»Skrb mej! Ti cejli den mauž 'de mrnjavo,
Cejlo nauč brelo pa graubo kršlau;
Vej 'de te eške od daumi comaro,
Če ma podvorila neboš djenau.«

»Vrajža kak Šatan je dekla židauvska,
Gda privlečé te že gnauk pred oltar;
Župo meslano 'de küjala skaupa,
Štera 'de gvüšno želaudci na kvar!«

»Zatok mi vsikdar ostani ti vörna,
Vej ge tebé nut v srcej samo man;
Daleč je eške pošcija železna,
Daj mi rokau zdaj, če ti kaj velán!«

»Rada ge vsikdar ti vörna ostanen,
Lübček! Vej ti si en fajni slavič:
Gda se železna pošcija prikaže,
Skrb mej, ka ne odletiš mi kak ftič!«

»Pelo po štrejki mo te kak ženico,
V cesarski Beč, in pa v Grac, in pa v Trst,
Kazat jin vörno in lübo Kranjico,
Če nama nede na pauti že – krst.«

»Če se pa nama zgodilo bi takše,
Mogo boš čakati, lübček, na mé!
Vejpa možej največ v žepki ostane,
Gda ga ženica drži za roké.«

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

				AVTOR: MATIAJZ HLADNIK	NOVOZE- LANDSKI FILMSKI IGRALEC (RUSSELL)	LUBJE	BELA TROPŠKA MOČVIR- SKA PTICA	NINA RICCI	TRAGIČNI ANGLEŠKI LUKSUZNI PARNIK	NAŠ REŽISER NA POLJSKEM (MITJA)	TEKOČE ZLATO
				AMERIŠKI PRESED- NIŠKI PAR (BILL IN HILLARY)				5			
				RAZPRE- DELEK, STOLPEC							
				ŠIROK PAS PRI KIMONU J. GRŠKA ČRKA				TOPE FONNEZZI MLADA MAČKA, MUCKA			
POMOČ: ANILIN CROWE DISKANT INTI	PREKLJU- ČITEV	NAŠA PEVKA (SASA)	PEVEC PESTNER	NAVIŠJI PEVSKI GLAS	EMMA WATSON NAŠA IGRALKA SRAJ	9	MAJHEN MESTNI AYTO NAVADEN DAN				
RAZMNO- ŽEVANJE							IGRALKA FARIS TV VODI- TELKA GIOTTO				3
AMERIŠKA V ZIRKLU				6		GREGOR- ČEVA PESEM PSICEK, PES	10			OBDOBJE PRAVEKA, DEL ARHAIKA	GORŠČINA
ZDRUŽE- NOST, ENOTNOST					ISTRSKO NASELJE V OBČINI PIRAN ZNAČAJ						
KIRSTEN DUNST				7	NEMŠKO FILMSKI IGRALEC (KLAUS) PLIN			AMERIŠKA FILMSKA IGRALKA BASINGER	ZORAVKO OCVIRK PO NJIH HODIMO	4	
POLOŽAJ					UREDNIK ŽIVA ROGELJ						
POMA- RANČA					8	RUMENA SUROVINA ZA IZDELAVO BARVIS					
SLADKO- VODNA RIBA S PEGAMI	1				2	NAMAKA- NJE					

Končna rešitev:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	5	10	7
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---

MISEL TEDNA

Najboljše
stvari v življenju so
~ ljudje, ki jih imaš rad,
~ mesta, kamor greš

in spomini,
ki jih ustvariš.

SUDOKU

					3	9		
	6		9	2				8
		7	1	4				
	8	1	3	9		2		6
	9	6	7			8		
3					2		1	
8			4	3		7		
					9			
	3		8					4

Samo dva metulja sta si povsem enaka. Katera dva?

1

2

3

4

5

6

H- 9985 Gornji Senik, Cerkvena pot 8. / 9985 Felsőszőlőnk, Templom u. 8.
Tel.: 00 36 94/534-024

e-mail: samouprava@slovinci.hu
www.slovinci.hu

OBVESTILO

V skladu s sklepom Skupščine Državne slovenske samouprave št. 37/2023 (II.14) v zvezi z muzejskim razstavnim prostorom javnega pomena, Kúharjeve spominske hiše (Slovenska etnografska hiša) na naslovu 9985 Gornji Senik, Cerkvena pot 11., **bo ogled etnografske hiše in razstav v njej možen le proti plačilu, začeni 1. 3. 2023.**

Višina pristojbine za storitev je bila določena, kot sledi, in bo v veljavi od 1. marca 2023:

a) kategorija s popustom: za otroke (stare od 8 do 18 let) in upokoјence (nad 65. letom starosti) je cena vstopnice: 400 HUF

b) kategorija po polni ceni: za odrasle (stare nad 18. letom in pod 65. letom starosti) je cena vstopnice: 800 HUF.

Prosimo, da ob najavi vašega obiska nam sporočite tudi, ali boste zahtevali račun. Hvala za razumevanje!

Naše cenjene obiskovalce pričakujemo z nespremenjenim delovnim časom!

Več informacij na spletni strani: <https://slovinci.hu/bemutakozik-a-kuhar-emlekhaz/>

Gornji Senik, 15. 2. 2023

Neubauer Zoltán

vodja etnografske hiše

Holecz Károly

predsednik

Porabski slovenski penzionisti na borovom gostüvanji

Drüštvo porabski slovenski penzionistov je z velikim veseljem bilo v Števanovci na tistoj prireditvi, ka je v tau krajini največši program. Člani so dosta pomagali z rokodelskimi delavnicami, gde so redli rauže in druge okrase za volo toga, naj Števanovce na te velki den leko okinčamo. Več kak 25 članov se je gora zavrnilo v maškare, ni strni iz našoga društva so pa samo gledat

prišli. Bili so med nami takši, ka so bili drvari, bila je apatica, doktorca, ciganjica, djagar, sodak in šte ciganica z mlajšami, štera je stari mali kočöj za babo tü vozila. Šteri smo se nej gora naravnali, smo fanke pa perece dalili, ka so naše članice spekle. S tejm smo leko pomagali, aj te program kak najbola baukši baude. Ljudske pevke in

pevci skupine Rozmaring so spejvali eno pesem, ka so Števanovca vsikdar na borovom gostüvanji spejvali. Ta pesem je bila Nejmam vaule kraj od doma oditi. Vala Baudji, vrejmen

je spoj dobro bilau, löjdi je pa dosta vtüpprislo. Zavalim se članom našoga društva, ka so aktivno delali, pa so prišli na tau prireditev. Tau je bijo naš fašenski program.

*Hvala lejpa!
Marijana Fodor,
predsednica društva*

IZ NAŠE KÜNJE – SLADKE BANANINE ROLICE

Zadnja lejta je küjanje preci moderno. Na televiziji so skaus küjarske oddaje pa tüdi novine so pune receptov. Kejpi so tak gustušoski, ka bi je človek najrajši polizno.

Küjanje na televiziji si tüdi sama rada poglednem, te pa dostakrat kakši recept tüdi sprobam. Ali pauleg službe mi ne ostane gli dosta cajta, zatau sam najbolje srečna, gda je recept enostaven pa ka nega dosta packanja. Takšen je tüdi te recept za sladke bananine rollice (tekercs). Super pri niji je, ka vam lejko pri tom pomagajo deca, ka nega nekšoga velkoga packanja, pauleg toga pa za njega nücate samo tri stvari, štere vidite na kejpi. Tau so banane, listnato testau pa Kin-

der čokoladice (ali pa kakšne druge, samo te so zatau fajn, ka majo še mlečno filo).

Pripraviti tau sladico je tak enostavno, ka vam lejko postopek napišem v trej stavkaj:

1. banano olüpaš,
2. banano po cejli dolžini z ročajom od male žličke vöskopaš telko, ka je zadosta mesta, ka notri nafilaš Kinder čokoladice (se pravi, po cejli banani napravite kanal za čokolado),
3. vrejžete trak (szalag) iz listnatoga testa pa s čokolado nafilano banano notri zamotate.

Pečete jih na 180 stopinjay, pečene pa trno fajn zadišijo po čokoladi. Je pa tau testau nej sladko, zatau ga lejko po želji na konci potrausite s cukrom v praji. Rolico lejko okrasite še s kakšnim čokoladnim prelivom ali Nutello, tak sam tau tüdi ges ščela pa sam pozabila. Gda sam Nutello zaglednola na stauli, te smo rolco že spa-

kivali v naše želaudce.

Pri tom recepti sam napravila eno malo hibo, ka sam küpila premalo zreje banane, zatau jim je falilo malo sladkosti. Zatau vam tau zdaj napišem, ka vam nede trbelo napraviti gnake napake, kak sam jo ges sama.

Pa še ena ideja – drügi den sam zavolo premalo sladkih banan v testau zasükala samo čokoladice. Vzela sam gli telko testa, ka sam eno čokoladico notri spravila. Gda so se pekle, so se fajn razprle in zapekle, bile so odlične!

Pa dober tek iz naše v vašo küngo!

Simona Rituper

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek

Založnik:

Zveza Slovencev na Madžarskem

Za založnika:

Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica

Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva:

H-9970 Monošter,

Gárdonyi G. ul. 1.;

tel.: 94/380-767;

e-mail: porabje@gmail.com

ISSN 1218-7062

Tisk:

TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.

Lendavska 1; 9000 Murska Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,

Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,

Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS

za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za

Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR

ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75

11747068 20019127 00000000,

SWIFT koda: OTPVHUHB

www.porabje.hu